

Het recht van het Braziliaanse kind

Door: Jean-Eric Visser

‘Een kind onder de Evenaar, is meestal maar een bedelaar’. Dat het uitmaakt waar je wieg staat, is Nederlandse kinderen decennialang met de paplepel ingegeven. Vandaag de dag lijkt deze openingstune van ‘Kinderen voor Kinderen’ nog uitermate actueel, ongeacht de recente controverse die de zin bij sommigen heeft veroorzaakt. In hetzelfde decennium waarin dit lied werd gecomponeerd, stelden de Verenigde Naties het ‘Internationaal Verdrag over de Rechten van het Kind’ samen. De intergouvernementele organisatie liet de wereld terstond een ander lied zingen: voortaan stonden namelijk de rechten van een derde van de wereldbevolking zwart op wit, zowel boven als onder de Evenaar.

Het is eenvoudig te onderbouwen dat iedere duurzame ontwikkeling van elke samenleving begint bij haar eigen kinderen. Dat deze ontwikkeling nooit voltooid is en dat er nimmer lichtzinnig mee moet worden omgegaan, geldt ook voor het welvarende Nederland. Een op de negen kinderen groeit daar immers op in (relatieve) armoede en over de toestand van kinderen in asielzoekerscentra, zoals vandaag de dag in Ter Apel, luidden verschillende instanties de noodklok. Wat betreft de situatie in Zuid-Amerika is door verschillende kinderorganisaties echter al decennialang alarm geslagen. Kinderrechten zouden daar maar lage prioriteit hebben en hun problematiek blijkt vaak genderbepaald. Meisjes ondervinden vaak seksueel misbruik terwijl veel jongens betrokken raken bij straatagressie. Geweld tegen kinderen lijkt daar dus het overlappende probleem te zijn. En Brazilië is daar geen uitzondering op.

Kinderen stemmen niet

‘Kinderen stemmen niet. Kinderen zijn niet lid van een vakbond. Kinderen staken niet’. Maurício José da Silva Cunha heeft een hoge functie op zijn ministerie van Vrouwen, Familie en Mensenrechten: hij is namelijk verantwoordelijk voor het Braziliaanse beleid over kinderen en adolescenten. ‘Dat verklaart waarom bij veel politici in mijn land een groot infrastructureel project een grotere prioriteit heeft dan onze eigen jeugd’. Maurício onderkent ook dat geweld het omvangrijke probleem is waaraan te veel minderjarigen uit zijn samenleving worden blootgesteld. Artikel 19 van het VN-kinderrechtenverdrag, dat elke staat verplicht zijn kinderen te beschermen tegen elke vorm van geweld of misbruik, is echter goed verankerd in de

Braziliaanse grondwet. ‘Volgens de constitutie heeft het kind niet slechts recht op gezondheid, onderwijs, sport, respect, waardigheid, vrijheid en gezinsleven; de wet noemt het zelfs de absolute prioriteit van de publieke macht om deze rechten te beschermen!’ De Braziliaanse staat kan daarentegen nooit de enige beschermer zijn van het kinderrecht. Het schuift in de praktijk zelfs vaak als laatste in de rij aan. ‘Het gezin, de familie en de lokale gemeenschap hebben de eerste verantwoordelijkheden’.

Disfunctionele gezinnen

De ambtenaar van het Braziliaanse ministerie van familie zaken heeft zojuist ook de belangrijkste oorzaak van het probleem aangekaart. ‘Een gewelddadige omgeving voor het kind binnen de familie: dat is een groot probleem in ons land. Behalve kinderen, ondervinden ook Braziliaanse vrouwen in de thuissituatie ongelukkigerwijs veel geweld en dat heeft vervolgens weer effect op de kinderen. Daarnaast is er een groot probleem met seksueel misbruik. Meer dan tachtig procent van dit misbruik gebeurt binnen de familie. Het is een schande!’ Benoemen behoeft beduiden: Maurício verklaart welke kwesties hieraan ten grondslag liggen.

‘Disfunctionele gezinnen zijn een eerste belangrijke oorzaak. In bijna vijftig procent van de Braziliaanse gezinnen is geen vaderfiguur aanwezig. De alleenstaande moeder kan niet voor haar kinderen zorgen omdat ze buitenshuis moet werken – om te overleven – en dat maakt deze kinderen erg kwetsbaar. Daarnaast begint deze moeder vaak fragiele en onveilige relaties die ook regelmatig resulteren in gewelddadigheid binnen het gezin. Geweld waar het kind mee wordt geconfronteerd’. Deze ontregeling van het gezin is volgens de overheidsfunctionaris daarentegen niet een klasse probleem. ‘Dit probleem overstijgt elke sociale klasse. De positie van het Braziliaanse kind is door de hele samenleving heen kwetsbaar te noemen’.

Ongelijk land

Toch signaleert de gediplomeerde sociaal antropoloog Maurício wel degelijk verschillen in zijn samenleving op het gebied van onrecht tegen kinderen. Het zijn verschillen die ook de andere oorzaken onthullen. ‘Brazilië is een ongelijk land. De historische verklaring ligt bij de slavernij. De sociaaleconomische verschillen tussen het noorden en het zuidoosten zijn immens en structureel’. Het noorden, de Amazone, is de regio waar nog relatief veel inheemsen wonen. Zij zijn de oorspronkelijke inwoners van het land. ‘Inheemse kinderen ondervinden meer rechteloosheid en geweld dan de niet-inheemsen, met name zij die geboren zijn met een handicap: soms worden ze niet meer verzorgd door hun eigen gemeenschap’. Het enorme

welvaartsverschil wordt in elke Braziliaanse stad op een huiveringwekkende manier gevisualiseerd: in de vorm van de krottenwijk. ‘In de favela is armoede het grote probleem. Het fysieke gebrek leidt tot fysiek geweld. En uiteraard tot het grote drugsprobleem’.

Een beleidsmaker voor de overheid denkt als het goed is niet in problemen, maar in oplossingen. Zo ook Maurício. ‘Het verkleinen van de regionale welvaartsverschillen heeft onze prioriteit. De regio’s die meer nodig hebben, ontvangen meer overheidssteun. Voor de inheemsen hebben we een plan van aanpak gemaakt met meer dan dertig actiepunten om zorg te dragen voor hun kinderen. Voedselzekerheid is een van die punten: het verlaagt het risico op geweld’. De aanpak van de drugsproblematiek in de favela is daarentegen geen onderdeel van zijn portefeuille. ‘Verschillende ministeries houden zich hiermee bezig. De minister van burgerschap zit op de preventie, die van justitie op de repressie. Preventie en repressie houden elkaar op deze manier in evenwicht. Er zijn de laatste jaren successen geboekt. Een van de vermeldenswaardige projecten werd georganiseerd door de militaire politie. Vijf- en zesjarige kinderen werden met drugspreventie begeleid en het project heeft interessante resultaten opgeleverd’.

Onderwijs en kerken

Evenzo de overheid niet de enige verantwoordelijkheid heeft voor de veiligheid van het kind, ligt de oplossing van deze Braziliaanse problematiek niet slechts bij Maurício’s werkgever. ‘Onderwijs is het beste medicijn om geweld tegen kinderen te bestrijden. De Braziliaanse school dient een veilige haven te zijn voor elk kind. Cruciaal is dat we familiebanden, gezinnen en gemeenschappen versterken en het sociaal bewustzijn van de samenleving vergroten’. Maurício, actief ondersteuner van christelijke organisaties, meent dat naast de scholen, de kerken een belangrijke taak hierin hebben. ‘De staat creëert overheidsbeleid en zal nooit de ziel van de burger bereiken. Wie echter wel deze ziel binnendringt, zijn de relaties uit zijn gezin, gemeenschap en de kerk’. Enthousiast vervolgt hij: ‘De Braziliaanse overheid erkent deze fundamentele rol van de kerken. Sterker nog, we moedigen deze aan met verschillende vrijwilligersprogramma's. Maar de overheid kan uiteraard geen publiek geld doorgeven zonder een transparant proces. Kerken en kerk gerelateerde organisaties moeten zich dus voorbereiden om betere partners van de overheid te worden. Kerken zamelen geld in voor de samenleving en zijn vaak effectiever dan de overheid. Ik herinner me nog dat het de kerken waren, in tegenstelling tot de overheid, die tijdens de COVID-19 pandemie het Amazonegebied bereikten

om voedsel te verstrekken. De overheid gaf het voedsel vervolgens aan de Kerken en die distribueerden het aan de bevolking'.

Hoop

Elke duurzame ontwikkeling van iedere samenleving begint bij haar kinderen. De Braziliaanse samenleving heeft nog een lange weg te gaan omdat geweld een onontbeerlijk onderdeel blijft in het leven van veel van haar kinderen. Hoop gloort echter aan de Braziliaanse horizon. Onderwijs en weldadigheid, van onder meer kerken, zal de ziel van de samenleving veranderen. Een verandering die er uiteindelijk voor zorgt dat een kind onder de Evenaar geen bedelaar meer zal zijn, maar bijvoorbeeld een ambtenaar. Een zoals Maurício José da Silva Cunha.